

LANTOS SZILÁRD

A Felzárkózó települések program a Jelenlét programokban

DOI: 10.56699/MT.2023.2.6

ABSZTRAKT

Az írás vázlatosan bemutatja a Magyar Máltai Szeretetszolgálat társadalmi felzárkózás területén végzett munkáját, annak 1991-től datálódó fontosabb fejezeteit. A Jelenlét program definíciójaként megfogalmazza a program szemléletét, valamint a történetéből levezetve a módszertani kosarát. A Jelenlét-szemlélet kiterjesztéseként bemutatja a Kirekesztett Közösségek Támogatási Programját, a Gyerekesély Programot, valamint a Tiszabó és Tiszabura fejlesztését célzó programcsomagot. Röviden ismerteti a Felzárkózó települések program indulását, a benne részt vevő települések kiválasztásának módszertanát, majd részletesebben kifejtve a program eszköztárát – azaz a program egyes szakterületeit.

KULCSSZAVAK: jelenlét, társadalmi felzárkózás, settlement, Felzárkózó települések program

---

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat 2004-ben egy eseti segélyhívás kapcsán jutott el a monori szegénytelepre, és ugyanebben az évben indított el – szintén eseti, spontán reakcióként – egy olyan hajléktalanügyi programot, amelynek nyomán megszületett a Befogadó Falu Program Tarnabodon. Néhány évvel később egy egykori bányászkolóniában kezdte meg segítő működését a pécsi csoport – ekkor született meg a „Jelenlét” elnevezés is –, a következő állomás pedig a veszprémi „pokoli torony” erodálódott épülete és lakóközössége volt.

A Szeretetszolgálat spontán, segítő szándékkal érkezett a helyszínre, ahogyan története során mindig is a valamilyen szempontból fenyegetett helyzetben lévő csoportok segítségének elve vezérelte. A Jelenlét program nagyon sokáig nem kapott szervezeti, kormányzati támogatást: mindig is a küldetés volt a lényeg, és a Máltai Szeretetszolgálat szempontjából a mai napig a küldetés jelenti a lényegét.

A Szeretetszolgálat 1991-es szerepvállalása a zuglói Szatmár utcában – egy lakóközösség, a lakók megmentése –, bár nem nevezzük annak, tulajdonképpen a legelső, korai Jelenlét program volt. Az azóta eltelt évtizedek során, a 2004-es programindulások, majd az országosan többszáznyi program megvalósításából fakadó tereptapasztalat révén a Jelenlét program építőkövei, módszertani elemei olyan országos programmá álltak össze, amely azonos alapelvek mentén, de mindig az adott kontextusba ágyazva reagál egy adott közösség problémáira.

ÖSSZEÁLLNAK AZ ÉPÍTŐKÖVEK

Monor

A gyermekeket megrázó lakókocsi-bérlakásoktól, a teljesen illegális, tömeges lakásépítményektől indulva a szociális bérlakások létrehozásáig a lépcsőzetes költöztetés elve mentén tudtunk sok családnak eggyel jobb lakhatást biztosítani, és szintén a lehetetlen lakhatási körülményekre adott válaszként a Jelenlét programok közül Monoron valósult meg először – a szó szoros értelmében is – építő egyetemi partnerség (a BME Építészmérnöki Karával).

A monori program, illetve a monori tanoda két igen fontos közösségfejlesztő kezdeményezést indított el. A tanodai munkát kiegészítve Monoron kezdődtek el a rendszeres, szervezett sportfoglalkozások, s napjainkra ennek nyomán emelhettük a sportot országos programmá. Szintén a monori Jelenlét program a bölcsője a magyarországi szimfónia programoknak, Monorról indult el a Máltai Szimfónia Program – amely szintén országos hálózattal, a sportfoglalkozásokkal együtt a teljes Jelenlét program egyik leginkább felmutatható programelemévé vált. Közösségi tevékenységeivel a monori tanoda érte el először, hogy a telepen megszűntek az iskolai bukások.

Tarnabod

A kezdetben hajléktalan családokat segítő programnak köszönhetően a Heves megyei kistérségre költöző családok révén jött létre először sorsközösség a segítő szervezet és – a falugyűlés döntése alapján – a település lakossága között, ami napi szinten közösen megtapasztalt gondná tette a hétköznapi megoldhatatlan és reménytelen helyzeteket.

A lakhatási programelemet szociális bérlakások építéséig továbbfejlesztve, folyamatos újratervezések mentén, téglánként építkezve rajzolódott ki a születéstől a foglalkoztatásig terjedő fejlesztés íve (Biztos Kezdet gyerekházzal, tanodával, a településen indított üzemmél). A tarnabodói program volt az első helyszíne annak, hogy a születéstől induló fejlesztési ívbe a települési óvoda és általános iskola is bekapcsolódhatott, majd annak zászlóshajója lett – miután a Magyar Máltai Szeretetszolgálat országos szinten első alkalommal itt vállalta el közoktatási intézmények (óvoda és általános iskola) fenntartói feladatait.

Az iskola bővítése és számos pedagógiai innováció megvalósulása mellett Tarnabodon található az ország talán leginkább (ki)használt MLSZ-építésű foci pályája, s a mál-

ai foglalkoztatási programokat továbbfejlesztve ide érkezett meg először olyan „külső” vállalkozó, aki a teljes településre hatással van: általános iskolás gyerekeket is oktató kutatólabort működtet, a Szeretetszolgálattal együttműködve megmentette a bezárásra ítélt boltot, és a mintagazdaság létrehozásán túl reálisan tűzhetjük ki „a minden négyzetméter legyen megművelve” jelmondat megvalósításának célját.

Veszprém

A „pokoli torony”, e tízemeletes panelépület a fizikailag és közösségileg végletekig leromlott nagyvárosi „gettó” állapotából indulva, éveken át tartó, folyamatos konfliktuskezelést végző, mindig újabb fejlesztéseket indító, kezdeményező szociális munkával mára rendezett épületté vált. Közösségi tér jött létre az egyik emeletén, a rendezett állapotot fenntartó portaszolgálat indult, és a kitartó szociális munkának köszönhetően a családokkal közösen sikerült kitakarítani az épület lépcsőházait, a liftaknában a negyedik emelet magasságáig álló szemetet, s következetes szigorral sikerült megakadályozni a szeméthegyek újratermelődését.

Cél volt az alapvető közszolgáltatások biztosítása, ennek keretében indulhatott újra a sok lakó közlekedését biztosító egyik lift, hosszú küzdelemmel rendeződött a társasház működése, visszakötötték az épületbe a gázzolgáltatást, az országban elsőként itt szereltek fel tömegesen előre fizetős villanyórákat, s a tető szigetelésével együtt új csatornarendszer készült.

Az épületben szociális bérlakásokat alakítottak ki, ennek nyomán 2016-ban a várossal közös szociális lakásügynökség indult. A város és a Szeretetszolgálat tulajdonában álló VESZOL Nonprofit Kft. kezeli a város bérlakásait és a Szeretetszolgálat tulajdonában lévő veszprémi lakásokat – az ingatlangazdálkodás szigorú és a szociális munka támogató funkcióját egy szervezetben, egyensúlyban tartva.

Pécs, György-telep

„Ez egy informális világ, túl van azon a formális rendszeren, amit a város és annak társadalmi, politikai és államigazgatási rendszerei el tudnak érni” – nyilatkozta egy interjúban a város főépítésze (Apró, 2014).

2007 áprilisában, egy nagyjából húsz négyzetméteres lakásban, a György-telep legalján indult el a Szeretetszolgálat programja, s innen származik az elnevezése is: Jelenlét program. Munkatársaink aktív résztvevőként dolgoztak, ahogy ők maguk fogalmaztak: „Megéljük a célterületen a célcsoport tagjai között a mindennapjaikat, így a szakadék az érintettek és a segítő szakmában dolgozók között (azaz miköztünk) folyamatosan szűkül. Egy nyelvet beszélünk, együtt csúszkálunk a sárban egy-egy eső után, így a bizalom kialakításához szükséges feltételek a jelenlétünkéből fakadóan adatnak meg számunkra. Nem döntünk helyettük, nem mondjuk meg, hogy mit kell/kéne tenniük, hanem a lakók teljes bevonásával segítünk dönteni, cselekedni. Ebben látjuk a hosszú távú, célravezető, fenntartható szociális munka alapjait” (Csonkáné et al., 2011).

A program indulásakor kis alapterületű, vízvételi lehetőség nélküli volt bányászlakásokban laktak a családok, szinte kivétel nélkül jogcím nélkül – a házak bontásra vártak, a családok pedig jellemzően kilakoltatásra. Lépésről lépésre sikerült rendezni a családok helyzetét, jogállását, közben más irányba fordítani a város gondolkozását, majd a várossal és a Khetanipe Egyesülettel konzorciumban, uniós források bevonásával megújítani a szűkebben értelmezett telepet és aztán több lépcsőben a Hősök tere felé eső részt is.

A program indulásakor még nem tudhattuk, hova futhat ki ez a munka, de elmondható, hogy kevesebb mint tizenöt év alatt a tömeges kilakoltatás rémétől – a várossal közösen, az országban egyedülként – eljuthattunk oda, hogy a teljes telep és környezete fel lett újítva, és napjainkra már csak kísérő szociális munkára van itt szükség.

Tatabánya

Tatabánya bontásra váró Mésztelep városrészében a 2012/13-ban indult Jelenlét program a családokkal kialakított bizalmi kapcsolatra építve, a tömegessé váló áramlopások visszaszorítására a megyei jogú város, az áramszolgáltató és a Máltai Szeretetszolgálat összefogását tudta elérni. Az évi százmilliós kárt okozó illegális áramvételezések „szerzett jogának” visszaszorítása a Jelenlét program indulása előtt elképzelhetetlen volt, az eredményeket pedig jól példázza az E.on beszámolója:

„A komplex rehabilitációs program legfontosabb eleme a jelenlét, hogy a máltai munkatársak napi segítséget tudjanak nyújtani a telepen élő embereknek. A több év összehangolt, sokrétű munkája, a több százmillió forintos műszaki beruházás és szociális munka eddigi eredményei:

- Az áramlopások megszüntetése: a hálózati veszteség 2016 elejére 2%-ra esett vissza (a 2014 elején regisztrált 86%-ról).
- A hátralékok sikeres ledolgozása: a lakók vállalták, hogy a programba belépve minden előre fizetős órafeltöltésük 25%-ával (illetve bizonyos értékhatár felett 50%-ával) a korábbi tartozást törlesztik, ugyanakkor bármilyen visszaélés komoly szankciókat von maga után. [...]
- Sikeres szemléletformálás: az életkörülmények változásával a Mésztelep lakóinak a jövőhöz való hozzáállása is változott, a háztartások felelősen és tudatosan gazdálkodnak az energiával” (villanylap.hu).

Miskolc

Miskolcon a számozott utcákban tapasztalható kiélezett helyzetben a már zajló kilakoltatásokat sikerült fékezni, majd megállítani, a családok helyzetét konszolidálni, és a még megmaradt épületekben a várossal közösen olyan szociális lakásügynökségi modellt elindítani, amely a helyi szociális munkára építve, „távolabbról jövő”, szigorú ingatlangazdálkodási szempontokkal kiegészülve volt képes rendezni a telep elhíresült állapotát. A város tulajdonában álló lakásokra vonatkozó hosszú távú közösségi bérleti szerződések alapján a máltai tulajdonú Befogadás Nonprofit Kft. látja el a lakásügynökségi feladatokat.

A négyezer helyrajzi számon elterülő külterületi Lyukóvölgyben egy ki nem használt közösségi házban sikerült komplex közösségi munkát felépíteni: itt a gyerekház és a tanoda, a közösségi mosoda és fürdő adja az alapot, s az uniós „TOP” program finanszírozásában a városi családsegítő szolgálattal közösen végezhetjük a családokat érintő szociális munkát. A Jelenlét programba először itt kapcsolódott be a védőnői munkát segítő családmentor-hálózat.

Miskolccal kapcsolatban folytathatjuk a sort az avasi és a tetemvári programokkal, a példaként említett helyszíneket pedig számos további településsel: például Gyulajjal, Tarnasadánnal, Erkkal, Kadarkúttal és Gyöngyössel. Valamennyi említett Jelenlét programról külön tanulmányt kellene készítenünk, de a felsorolt példák jól mutatják, hogy a különböző telepeken végzett beavatkozások révén miképpen bővült a program kisebb-nagyobb módszertani fogásokkal, és hogyan alakult a szemlélete és működés módja.

JELENLÉT

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat a Jelenlét programokkal – ahogyan a társadalmi ügyeket érintő többi szerepvállalásával is – azt az egészségügyben meggyökerezett, ott természetesnek tartott, viszont szociális téren a közvélekedésből sokszor fájoan hiányzó szemléletet igyekszik meggyökereztetni, amely nem az „áldozatot” teszi felelőssé azért a helyzetért, amibe került, hanem képviselője ettől függetlenül nyújt segítő kezet. Ahogy egy autóbaleset elszenvédőjétől sem kérdezzük meg, mielőtt elsősegélynyújtásban részesítenénk, hogy ő volt-e a vétkes fél. A társadalom peremére szorulókat ebben a megközelítésben „az élet ütötte el”, és ugyanúgy elsősegélynyújtásra, illetve – hosszabb távon – rehabilitációra szorulnak. Ilyen értelemben a Jelenlét a „szeretet rehabilitálása”, célja, hogy visszaadja az emberi méltóságot, az emberi élet lehetőségét a kirekesztett közösségekben élőknek.

A Jelenlét szakítani igyekszik a hagyományos szociális munka „ellátó és ellátott”, avagy „kliens és gondozó” hierarchizált viszonyával, és a családok mellé állva kölcsönös bizalomra és tiszteletra épülő kapcsolat kialakítására törekszik. Nagyon fontos, hogy már a kezdeti szakaszában megkezdődjön ez a kapcsolatépítés a munkatárs(ak) és a telepen élők között. A kulcsszó a kölcsönösség: a terepen dolgozók szemlélete mellett legalább ilyen fontos, hogy a telepen élők is be- és elfogadják a segíteni szándékozó szakembert, és bizalommal forduljanak hozzá.

A szegények nem közösségünkön „kívüli” emberek, hanem embertestvéreink, akiknek a szenvedéseiben osztoznunk kell, hogy enyhítsük szükségüket és kirekesztettségüket, hogy visszaadjuk elvesztett méltóságukat, és biztosítsuk a számukra szükséges társadalmi integrációt. Továbbá a jótékonyság egy adakozót és egy befogadót feltételez, míg a kölcsönös megosztás bizalmat és testvériséget szül. Az alamizsnázkodás alkalmi, a kölcsönös megosztás, az együttműködés viszont tartós.

Ahogy tíz évvel ezelőtt és napjainkban egyformán, immár a Felzárkózó települések program módszertani megalapozásában foglaltunk:

„A Máltai Szeretetszolgálat által fejlesztett szegregátumokban élőkhez hasonlóan valamennyi, egy-egy utcát, egy városrészt vagy akár egy teljes települést kitevő szegregátumban élő embernek, családnak és természetesen a szegregátumokba születő és ott felnövekvő valamennyi gyereknek szinte ugyanazokkal a leküzdhetetlen nehézségekkel kell szembenéznie. A romákra és már gyakran a szegényekre is irányuló, teljes társadalmi csoportokat ellehetetlenítő előítéletek mellett jellemző a túlélést és a fejlődést segítő szolgáltatások elérésének korlátozottsága, a gyér közlekedés, a szociális és az alapvető egészségügyi ellátások és a más településeken, településrészekben megszokott infrastruktúra hiánya. Gyakori a gyermekkori fejlesztések elmaradása, az egyedülként választható rossz, szegregált iskola, amiből fakadnak az iskolai kudarcok, a lemorzsolódás, az alacsony iskolai végzettség, a munkanélküliség. Ha van is elérhető távolságban munka, akkor sem tudná ki elvállalni. A telepeken általános az elégtelen étkezésből és lakhatási viszonyokból vagy szenvedélybetegségekből fakadó leromlott egészségi állapot. Megjelenik az egyre több családot utolérő bűnözés, az erőszak, az uzsora, a legnehezebb helyzetű területeken a prostitúció, az emberkereskedelem, s általánossá válik a hatóságok által is leginkább tehetetlenül szemlélt törvényen kívüli létezés.

Mindezek általános szegénységet, reménytelenséget, a jövőkép hiányából fakadó »itt és most« működést eredményeznek. A telepiekről általában lemondott már a külvilág, ahogy ők maguk sem hisznek abban, hogy eséllyel indulnak az életben. Hatékony fejlesztések egyébként sem történnek, az EU-s források máshol hasznosulnak, itt már az EU-s pénz sem segít. A probléma ugyanakkor velünk, az országainkban él, időnként a felszínre tör, esetleg politikailag felkapják, s szép csendben eszkalálódik.

A Jelenlét-módszer arra alkalmas, hogy nyitott, kezdeményező, folyamatos segítő jelenlétre és bizalomra épülő szociális munkára alapozva olyan kirekesztett, mélyszegénységben élő társadalmi csoportok is hozzájussanak különféle közösségi-szociális, majd erre épülve egyéb, pl. oktatási, egészségügyi stb. szolgáltatásokhoz, amelyek esetében ez hosszú idő óta nem valósult meg, és sem a hazai közigazgatás, sem az EU-s fejlesztéspolitika nem volt képes ezt a kirekesztettséget oldani” (Kiss et al., 2013: 3).

Egy-egy Jelenlét program indulásakor diagnózist készítünk, amely feltárja a helyi sajátosságokat, viszonyokat, azt a problémahalmazt és a távolról nem látható erőforrásokat, amelyekkel az adott település rendelkezik. Megpróbáljuk megérteni a helyi mozgatórugókat, hogy a településen észlelhető társadalmi-közösségi problémák, a szegregált életviszonyok mi mindenből erednek. Feltérképezzük a még fellelhető, rejtett erőforrásokat, és ezek alapján kezdünk dolgozni szociális munkásokkal és szociális szakemberekkel. Nem lehet több évre előre megtervezve, felülről vezérelve megvalósítani e programot. Elengedhetetlen, hogy alulról építkezve, a helybeliekkel együtt gondolkozva, a helyi diagnózisra épülő, türelmes, egyik kockát a másikra rakó fejlesztési szemlélettel működjünk.

A helyben lakók bizalmára épülő, folyamatos jelenléteket valósítunk meg, de egyúttal a helybelieket fogadó, őket „szolgáló” intézményekkel, döntéshozókkal is bizalomra épülő, aktív, a korábbi, szolgáltatáshiányos helyzethez képest az intézmények számára is „szélessávú” helyi elérést biztosító együttműködést, közös munkát alakítunk ki.

Olyan embereket keresünk a programokba, akik természetes módon tudnak kapcsolódni a helyben lakókhöz, kellő bizalmat képesek építeni, jól mozognak ebben a közegben, fel tudják mérni a helyzet milyenségét, és kellően elhivatottak ahhoz, hogy kitaróak legyünk abban, hogy változtatni tudjunk. Munkatársaink munkáját egyetemisták, önkéntesek és egyre inkább a helyben lakó érintettek is segítik. A diagnózisok mentén – nem ágazatilag elkülönített, hanem egységes, „egybegyűrt”, komplex – szolgáltatásainkkal a helyi közösség igényeire, szükségleteire keresünk válaszokat.

Jelenlétünkkel, kezdeményezéseinkkel alakítjuk a helyi közállapotokat, rengeteget tanítunk és tanulunk, nagyon sokat adunk a családoknak és kapunk a családoktól, széles körű, napi munkakapcsolatok révén alakítjuk a települést körbevevő intézményrendszert, a fejlesztések leghatékonyabb fogásait keresve, folyamatos iterációval »oda-vissza« alakítjuk az országos intézményeket és programokat is, mert mindeközben természetesen alakul maga a program, helyi szinten és országosan is: „A közösségi munka a története során fokozatosan olyan, a társadalmi integrációt elősegítő tevékenységgé vált, amely hatékonyan képes fokozni a társadalom kezdeményező és cselekvőképességét, segíteni a társadalmi intézményrendszer átalakulási és újraalakulási folyamatait, összehozni a társadalom különböző szereplőit, partnerségi kapcsolatokat kiépíteni térségi és társadalmi szinten, s mindezzel képes fokozni a társadalom demokratikus önszerveződését” (Csongor et al., 2003).

Egy-egy Jelenlét program indulásakor diagnózist készítünk, amely feltárja a helyi sajátosságokat, viszonyokat, azt a problémahalmazt és a távolról nem látható erőforrásokat, amelyekkel az adott település rendelkezik. Megpróbáljuk megérteni a helyi mozgatórugókat, hogy a településen észlelhető társadalmi-közösségi problémák, a szegregált életviszonyok mi mindenből erednek. Feltérképezzük a még fellelhető, rejtett erőforrásokat, és ezek alapján kezdünk dolgozni szociális munkásokkal és szociális szakemberekkel.

A JELENLÉT-SZEMLÉLET MEGJELENÉSE ÁTFOGÓ TÁMOGATÁSI PROGRAMOKBAN

A Terepszemléletű Támogatás Kirekesztett Közösségekben című program (2010–2011) lehetővé tette a támogatott projektek számára a rendszeres, kölcsönös helyszíni tapasztalatcserét, a szükségleteknek megfelelő folyamatos újratervezést, pénzügyi és szakmai döntéseit pedig nem egy távoli hatóság adminisztratív eljárásán alapuló igénye jelentette, hanem a részt vevő szervezetek és a támogató képviselőiből álló akkori településcsoport, az irányítótestület hozta meg őket.

A program lehetővé tette a komplex (az egyes operatív programok speciális céljaitól független) tervezést, a valós idejű döntéshozatal pedig biztosította a folyamatos alkalmazkodást – hogy a közösségi-szociális munkában nehezen értelmezhető módon ne há-

rom-öt évre előre tervezett indikátorok és a kapcsolódó költség sorok határozzák meg a megvalósítást, hanem a településeken jelentkező napi szükségletek. A folyamatos kisléptékű döntéshozatalnak köszönhetően biztosított volt a szervezetek pénzügyi likviditása, nem a pályázatírók ügyességén múlt egy-egy döntés elfogadása, az ellenőrzés pedig az irányítótestület szakmai szempontjain alapult.

Közreműködő szervezetként a Tutor Alapítvány által összefogott, az OSI Szükség-alapja által finanszírozott programban a közös munka révén a monori Tabán Integrációs Program, az ózdi „Cseppben a tenger” Alkotásközpontú Integrációs Modell, a sajkócai gimnázium és asszonygyülekezet, valamint a veszprémi Vertikális Közösségrehabilitáció programok tanulhattak egymástól, majd a második évre Gyulaj, Pécs, Bátortereny és Told programjai csatlakoztak.

A kormányzati ciklusokon átívelő Gyerekesély programban a Szeretetszolgálat feladata az utóbbi évtizedben és most is az, hogy térségi szemlélettel, helyben kísérje végig a járási projektek előkészítését és megvalósítását. A nehéz körülmények között dolgozó, túlterhelt, nemritkán magukra hagyott és kiégett szakemberek, valamint a rászoruló családok és gyerekek életében egyaránt jelen vannak – s ha szükséges, a kulcsszereplőkkel, döntéshozókkal keresnek kapcsolatot.

A Gyerekesély program keretein belül indult el a Mozgó Játszóter program, amely a szervezett játékok révén a gyerekek számára nyújtott élményeken túl a települési diagnózis felállításához, a helyiekkel való kapcsolatfelvételhez és a terepismeret elmélyítéséhez is fontos eszköz.

A Gyerekesély programhoz kapcsolódva 2017 végén indult el a Végtelen lehetőség program az akkori öt legnehezebb helyzetű járásban, a Bodroghözben, valamint a Baktalórántházi, a Gönci, a Kunhegyesi és a Sellyei járásban – megteremtve a nagy karitatív szervezetek közös munkáját a társadalmi felzárkózás területén. A Végtelen lehetőség program – a Gyerekesély program kistérségi szintű megközelítését megtartva, a Jelenlét program módszertanára alapozva – kifejezetten a célzott települési programindítást támogatta.

Az öt járásban speciális módszertanok kidolgozására kerülhetett sor, így például a középiskolai lemorzsolódás megakadályozását szolgáló középiskolai mentorálásra, családsegítő szolgáltatásokkal való együttműködésre vagy célzott munkaerőpiaci szolgáltatások bevezetésére.

2016-ban kormányzati kezdeményezésre indult el a tiszabői és tiszaburai Jelenlét program – ez volt az első alkalom, amikor a kormányzat, felismerve a helyzet tarthatatlanságát, felkérte a Magyar Máltai Szeretetszolgálatot, hogy tervezze meg és indítsa el a két település komplex felzárkózási programját.

Az említett településeken sikerült kiemelkedően jóra formálni az együttműködést az önkormányzatokkal, és már a program kezdetétől igen jelentős támogatottságot és összefogást tapasztaltunk a helyi, a kistérségi, a megyei és az országos hatóságok részéről. A „fogantatástól a foglalkoztatásig” ív mentén működtetjük a Védőnő+ programot, a Biztos Kezdet gyerekházakat és a tanodákat. Az iskolák bővítése mellett megújult az

óvodai és az iskolai pedagógiai munka, bölcsődék épülnek. Tiszabón közös erővel megtartottuk a bezárásra ítélt gyógyszertárat, mindkét településen számos családnak tudtunk segíteni a lakhatási nehézségeikben, egyre több telket vonunk be a kiskertprogramba, és elkezdtük a felhagyott, üresen álló területek egybeszántását. Mindkét településen a helyi foglalkoztatást lehetővé tevő, a munkavállalókat piaci bérért alkalmazó kisüzemek indultak. Emellett Tiszabón a volt művelődési ház épületében elkészült a közkonyha, mely a közétkeztetés feladatainak ellátásával integrátori szerepben képes nagy mennyiségben fogadni a helyben megtermelt zöldséget-gyümölcsöt.

Az első szociális napelempark is Tiszabón kezdhette meg működését. A település belterületén található park áramtermeléséből származó bevételből úgy kaphatott energiátámogatást egy pályázaton kiválasztott hatvan család, hogy előre fizetős órákat szereltünk fel náluk, ha kellett, visszakötöttük az áramszolgáltatást, biztonságos áramvételi pontot alakítottunk ki, s a téli időszakra elektromos fűtőtesteket kölcsönzünk nekik.

JELENLÉT AZ ORSZÁG

HÁROMSZÁZ LEGNEHEZEBB HELYZETŰ TELEPÜLÉSÉN

Szakértők becslése szerint több mint kétmillió szegény van Magyarországon, és közel egymillióan élnek súlyos anyagi nélkülözésben, mélyszegénységben vagy nyomorban. A szegénység meghatározásánál elsősorban az anyagi körülményeket vesszük alapul, de legalább ennyire fontos a társadalomból, a társadalom vérkeringéséből, a különböző szolgáltatásokból való kirekesztettség, amely végül nemcsak az egyének vagy a családok életében, hanem már egyes településrészek vagy egész települések – s azok intézményei – szintjén vezet reménytelenséghez, kilátástalan állapothoz. Amartya Sen Nobel-díjas közgazdász a szegénységet a képességek kibontakoztatásának lehetőségétől való megfosztottságként, egyfajta „szabadsághiányként” határozza meg: a mélyszegénység, a nyomor olyan mindent átszövő általános állapot, amely már a születés pillanatától meghatározza az érintettek lehetőségeit, teljes életpályáját, s amelyből – az OECD kutatása szerint Magyarországon – akár hét generáció munkájába kerülhet a kitörés (OECD, 2018).

A szegénység jellemzői között találjuk az alacsony iskolázottságot, a rossz, jellemzően szegregált iskolai karriert, az alacsony foglalkoztatottsági rátát, a kedvezőtlen egészségi állapotot, az átlagnál rövidebb születéskor várható élettartamot, a leromlott lakhatási körülményeket és sok esetben a foglalkoztatási és más központoktól mért földrajzi távolságot.

A Gyerekesély program és más projektek során az országot járva egyre több településen lehattunk tanúí ezeknek a körülményeknek, és fokozatosan kirajzolódott az a száz-kétszáz-háromszáz település, ahol a problémák olyan mértékű sűrűsödését láthatuk, amely a társadalmi folyamatok megfordítása érdekében azonnali és minél koncentráltabb beavatkozás után kiáltott.

A Felzárkózó települések program tervezésekor olyan indikátorrendszer született, amely lehetővé tette a települések célzott, a fenti jellemzőkre figyelő kiválasztását. A háromszáz legnehezebb helyzetű település meghatározását egy összetett, kompozit indikátor alapján végezte el a KSH. Figyelembe vették többek között a fiatalok arányát, a születési arányszámot, a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek arányát és az általános iskolát el nem végzettek arányát, az egy főre jutó adóköteles jövedelem szintjét, a tartós álláskereső arányát, mindezek mellett pedig a komfort nélküli és szükséglakások mértékét.

A Felzárkózó települések program 2019-ben indulhatott el. Az első évben harmincegy, 2020-ban harminchat, 2021-ben pedig ötvenegy település csatlakozhatott, majd 2023-tól évente újabb nagyjából hatvan-hatvan település léphet be a programba.

- A program módszertani alapja a Magyar Máltai Szeretetszolgálat által kidolgozott Jelenlét program, annak szemlélete s az elmúlt évek, évtizedek során kimunkált komplex módszertani kosár.
- A Jelenlét programok a közösségek egészét célozzák, bázisuk az egyéni esetkezelés, tanácsadás, ügyintézés mellett a közösségi munkának is otthont biztosító közösségi tér, a Jelenlét Pont. Ahogy a Jelenlét program építőköveit összefoglaló *Kapcsoskönyv* fogalmaz: „A programok alapja a Jelenlét Pont. Ez a szociális munka, a kapcsolatépítés bázisa. Itt adjuk át és kapjuk az információkat, ez a szociális munka és családsegítés »irodája«. Minden Jelenlét Pont rendelkezik higiénés blokkal. A kríziskezelésen belül eseti, azonnali személyes segítségnyújtást kínál, innen indulnak el, szerveződnek a közösség számára nyújtott szolgáltatások, és amennyiben a mérete engedi, akkor rendezvényhelyszínként, közösségi térként is szolgál. A Jelenlét Pont adhat helyet továbbá a készenléti raktárnak, közösségi mosodának és fürdőnek, valamint a közösségi konyhának” (MMSZ, 2022: II. 1).
- A Jelenlét programok alapja a települési diagnózisok felállítása: ennek legfontosabb forrása a mind több családot elérő intenzív szociális munka, de minden településen reprezentatív lakossági kérdőívezést is végzünk, és külön intézményi kérdőívekkel keressük meg a jegyzőt, a védőnőt, a családsegítő és gyerekjóléti szolgálatot, ha van a településen, akkor a bölcsődét, a gyerekházat és a tanodát is, minden esetben a településen élő gyerekeket fogadó óvodát és általános iskolát, az elérhető középiskolát, a pedagógiai szakszolgálatot, valamint a kormányhivatal foglalkoztatási osztályát. A diagnózis alapján a konkrét településre szabott cselekvési terv készül, melyet évről évre újratervezünk a Jelenlét Pont munkatársaival és a program regionális koordinációjával.
- A Felzárkózó települések program egyik legfontosabb működési és döntéshozatali sajátosságát a szakmai irányítótestületként működő településcsoportok rendszere jelenti: az egy-egy településcsoporthoz tartozó hét-tíz település havi találkozásán megvitatják a szakmai előrehaladást, és döntenek a kapcsolódó szakmai és pénzügyi kérdésekről. Célunk, hogy a településekhez minél közelebb szülessenek

meg az egyes fejlesztésekről szóló döntések, legyen szó akár valamely településen egy-egy család szintjén lévő feladatokról, akár valamely projekt települési vonatkozású teendőiről.

BEAVATKOZÁSI ESZKÖZTÁR – SZAKTERÜLETEK

Cél, hogy a közösségi tér, a Jelenlét Pont biztosította közösségi munka és az egyénekre, családokra irányuló kríziskezelés, ügyintézés, esetmunka mellett a program keretein belül a szociális munkának olyan „eszköztára” jöjjön létre, amely az életkorok mentén haladva, a fogantatástól kezdődően kíséri végig a megszülető gyermekeket egészen a munkába állásig, kiegészítve e tevékenységeket olyan életkortól független körülmények javításával, mint a közterületek állapota, a lakhatási feltételek, az energiaellátottság, a közbiztonság vagy az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés. Ez a speciális „eszköztár”, a szociális munka e támaszai jelentik azokat a beavatkozási pontokat, melyek a Felzárkózó települések program különböző projektekből finanszírozott szakterületei.

Az egyes szakterületek együttműködésének elsődleges szintje a budapesti egységes szakmai koordináció, ezt követi a szakterületi munka regionális szintű összefogása és irányítása, illetve harmadiként – mégis az egyik legfontosabb működési szabályként –, hogy települési szinten a szakterületi munka a településcsoportok döntései alkotta keretben a Jelenlét Pontokon végzett szociális munka alá van rendelve. A programon belül nem kerülhet sor fejlesztésre egy adott településen úgy, hogy ne volna szervesen beágyazva a településen zajló szociális-közösségi munkába, a Jelenlét Pont munkájába: ennek a működésmódnak rendeljük alá a projektmegvalósítás és a Felzárkózó települések program egészének szakmai és pénzügyi döntéshozatali rendszerét.

Mind a települési szintű szociális-közösségi munkában, mind a szakterületek munkájában alapvető elvárásként jelenik meg, hogy vagy a gyerekek, családok, háztartások teljes körű elérésére törekedjünk, vagy indokolt esetben kifejezetten azokra a családokra figyeljünk, ahol a legnagyobb szükség van a segítségre.

Cél, hogy a közösségi tér, a Jelenlét Pont biztosította közösségi munka és az egyénekre, családokra irányuló kríziskezelés, ügyintézés, esetmunka mellett a program keretein belül a szociális munkának olyan „eszköztára” jöjjön létre, amely az életkorok mentén haladva, a fogantatástól kezdődően kíséri végig a megszülető gyermekeket egészen a munkába állásig, kiegészítve e tevékenységeket olyan életkortól független körülmények javításával, mint a közterületek állapota, a lakhatási feltételek, az energiaellátottság, a közbiztonság vagy az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés.

KORA GYERMEKKOR

A későbbi életévekbe való befektetés szempontjából a legfontosabb a fogantatástól a születésig eltelő életszakasz, a világra jövetel körülményei, illetve a születést követő első ezer nap időszaka. Számos tárgyi segítség mellett talán a leglényegesebb feladatunk pótolni a gyermek fogantatására, a szexuális élet legalapvetőbb kérdéseire, a magzati korban való fejlődésre, a születésre vagy épp a már megszületett gyermek igényeire vonatkozó hiányzó ismereteket.

Kora gyermekkorban a program legfontosabb partnerei a településeken dolgozó védőnők. Velük kapcsolatban a következőkre kerül sor:

- Pótoljuk az esetleg hiányzó diagnosztikai eszközeiket, illetve az előírtakon kívül is biztosítunk eszközöket.
- Ha indokolt, a program biztosítja a védőnők közlekedésének megoldását személyautó beszerzésével – de speciális esetekben akár kerékpárral vagy robozóval.
- Védőnői segítőkét alkalmazunk, családkísérést valósítunk meg harminc-negyven gyermekenként egy-egy családmentor alkalmazásával.
- A helyben dolgozó szakemberek jelzése alapján további szakemberek, szociális munkások, kora gyermekkori szakértők, mozgásterapeuták vagy INPP-, TSMT-, Dévény-torna-szakértő kapcsolódik be a településen a fejlesztő munkába.
- A Jelenlét Pontokon és a gyerekek otthonaiban játszósarkot alakítunk ki.
- Konkrét adományokkal is segítünk: szükség szerint magzatvédővitamin- és kisgyermek számára összeállított vitamincsomagokkal, a Jelenlét Pontokon elérhető gyógyászati segédeszközökkel és vény nélkül kapható egészségügyi termékekkel.
- A program településein megszülető gyermekek számára babacsomagot biztosítunk, kiegészítő nagytestvércsomaggal, illetve kismamacsomaggal.
- Segítjük a szakellátásba való eljutást, akár a kismamák és az édesanyák kórházközeli szállásának biztosításával.
- A Jelenlét Pontokon erre a célra szervezett témnapokon elsősegélynyújtási, újraélesztési és ápolási alapokat oktattunk, az otthoni elsősegélynyújtáshoz pedig alapsomagot biztosítunk.

AZ ÓVODÁBAN ÉS ISKOLÁBAN TÖLTÖTT ÉLETSZAKASZ

A településeken zajló szociális-közösségi munka keretein belül a program kifejezetten törekszik az óvodákkal és iskolákkal való szoros együttműködésre. Célunk, hogy lehetőség szerint minden gyermek eljusson a szakmaszerzésig, és minél többen jelentkezzenek érettségit adó középiskolába. A helyi diagnózison alapuló oktatási beavatkozásainak során a pedagógusoknak nyújtott közvetlen közösségi-módszertani segítség biztosításával a Jelenlét program megvalósító partnereivé tesszük az óvodákat és iskolákat, amit településre, intézményre szabott, az óvodai és iskolai szakaszok közötti átmenetek és az iskolai beválás támogatását segítő kis projektek indításával egészítünk ki.

A mind több település óvodáját és iskoláját támogató munka mellett a lemorzsolódás és a szegregáció csökkentése érdekében új intézményes ellátási formák létrehozását és már működő intézményi modellek megújítását is célul tűzzük ki:

- újabb tanodák indítása, emellett kifejezetten középiskolásokat fogadó kamasztanodák létrehozása;
- az elkallódás megelőzése érdekében térségi központokban, nagyobb településeken tanuloházak, ifjúsági irodák létrehozása;
- a tanulókat támogató patrónusrendszer kialakítása;
- mintaiskolák működtetése különösen nehéz helyzetű települések vagy településbocrok esetében;
- az iskolarendszerből lemorzsolódott tizenhat és huszonöt év közötti fiatalokat fogadó műhelyiskolák indítása;
- tematikus középiskolai kollégiumok kialakítása.

FOGLALKOZTATÁS

A szociális segítesen túl fontos, hogy falvaink valóban perspektívát nyújtsanak a családjainknak – ehhez a helyi és térségi gazdaságot kell megerősíteni, és újra bekapcsolni oda a családokat.

Ugyan sokan vállalnak „hetelős” budapesti vagy akár még nyugatabbra lévő munkát, hajnalonta számosan felszállnak a valamilyen szalagmunkát kínáló munkásjáratra, mégis rengetegen kimaradnak még ezekből a lehetőségekből is, s akár „sokadik generációs munkanélküliként” otthon maradnak.

Célunk, hogy a munkanélküliség és a piaci foglalkoztatás közötti bármely lépcsőfokon álló személynek lehetőséget kínáljunk a továbblépésre:

- lakossági kertprogrammal, mintakertek létrehozásával;
- műveletlen területek, elhanyagolt régi házhelyek egybeszántásával, ismételt művelésbe vonásával;
- a csak helyben foglalkoztatható felnőtteknek értékteremtő közmunkával;
- kisléptékű foglalkoztatási műhelyekkel, egy-egy jól meghatározott termék esetén piaci értékesítéssel;
- integrátori szerepet vállalva, helyi termékek értékesítési láncának kialakításával;
- munkaerőpiaci szolgáltatásokkal, a munkahelyig kísérő szociális munkával, célzott képzések szervezésével;
- térségi szintű innovatív foglalkoztatási programok indításával.

KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS

Mint már említettem, a Jelenlét programok működésének alapja a közösségi munka, a Jelenlét Pontok nyitott közösségi térként szolgálnak. Roma alkotókat hívunk meg, színházi és más kulturális alkalmakat szervezünk, a közösségi foglalkozások révén pedig példaképeket állíthatunk a közösség elé.

A közösségi munka egyik fontos eleme a korábban már említett Mozgó Játsszóter program, amely a közösség, illetve a közösséggel foglalkozó intézmények és munkatársaik megismerését, a velük való bizalomépítést s ezen keresztül a fejlesztési szükségletek feltárását segíti.

Minden településen szervezünk sportfoglalkozásokat, sok esetben szakedzők bevonásával, épített műfüves vagy rekortán sportpályákon. A szabálykövetést, kitartást fejlesztő, közösségi és sportélményt adó foci- – vagy teqball-, kosárlabda- és küzdősport- – foglalkozások a legelesettebb családok gyermekei előtt is nyitva állnak. A teljes Felzárkózó települések program leginkább kiemelkedő eseményei a térségi, régiós vagy országos bajnokságok, kupák.

A Máltai Szimfónia Program célja, hogy csoportos zenetanítással közösséget, zenekart építsünk, s ezzel érvényesítsük a gyerekek finommotorikus és szociális készségeiben, személyiségében. Nagyzenekar kialakításával, országos fellépésekkel, más zenekarokkal együtt az integráció legjobb példáját tudjuk felmutatni.

SPECIÁLIS PREVENCIÓ ÉS EGÉSZSÉGÜGY

A szegregátumok világában a szerhasználat és a káros szenvedélyek különösen nehézzé teszik a családok mindennapjait, ezért külön figyelmet szentelünk a bűnmegelőzési tevékenységnek, a családon belüli erőszak visszaszorításának, az áldozatvédelemnek. A Jelenlét Pontok és az oktatási intézmények programjaihoz szervesen kapcsolódva drogprevenációs tevékenységet szervezünk, az érintett kismamáknak dohányzásról leszoktató foglalkozásokat tartunk. A rendőrséggel együttműködve bűnmegelőzési kampányokat, témnapokat tartunk, elérhetővé tesszük az áldozatsegítő szolgáltatásokat, védett házat létesítünk.

Az egészség megőrzését szolgáló tanítás már a gyerekházakban elkezdődik, de a fűtési szokások megváltoztatásán keresztül egészen a konkrét gyógyszerfogyasztás átgondolásáig terjed. Az egészségtudatosság növelését szűrőprogramokkal segítjük, különösen a gyerekeket célzó, szemüveget is biztosító szemészeti szűrésekkel. A felzárkózó települések harmadában betöltetlen a háziorvosi praxis, ezért a hiányok hatásának enyhítésére telemedicinás szolgáltatás indítását szervezzük.

LAKHATÁS, ENERGIASZEGÉNYSÉG

A háromszáz településen a lakások mintegy negyede komfort nélküli vagy szükséglakás, de a statisztikákon túl, a településeken járva is láthatók a rossz állapotú, romos házak, a zsúfoltság, szembeötlők a közterületek rossz állapota, télen pedig az egészségtelen fűtés. „A nyomor a legkézzelfoghatóbban a lakhatási körülményekben érhető tetten” (MMSZ, 2022: IX. 1). A lakhatási beavatkozások legfőbb célja az ingatlanok állapotának megerősítése, illetve gyermeket nevelő családok esetében legalább egy biztonságos, fűtött szoba kialakítása. A következő tevékenységeket végezzük ezen a téren:

- a közterületi helyzet rendezése: szemétszedés, rágcsáló- és rovarirtó program, felelős állattartás program;
- települési szintű lakhatási kérdések: a tömegközlekedés és az élelmiszer-ellátás javítása;
- az épületek tulajdonviszonyainak rendezése, kerítésépítés, a gondozatlan területek művelésbe vonása;
- tetőkommandó működtetése a kríziskezelés és a még megmenthető épületek javítása érdekében;
- rácsatlakozás a közművekre (prioritást élvez a biztonságos áramvételi pont kialakításának előkészítése);
- adósságkezelési szolgáltatás;
- Csok – támogatás az otthonteremtési támogatások felvételéhez;
- szociálisbérlet-állomány kialakítása, a településkép javítása (ezerhat száz használt ingatlan felújítása és négyszáz lakóház megépítése);
- országos hatókörű szociális lakásügynökség működtetése;
- energiatámogatási alap létrehozása: megújuló energia használata országosan negyvenöt napelempark létrehozásával.

ZÁRSZÓ

Valamivel több mint háromszázezer ember él azon a háromszáz településen, ahol – a már idézett pécsi főépítész szavai szerint – „a hagyományos intézményrendszer sokszor már nem tud változást elérni”. Egyszerre erkölcsi kötelességünk és szikár önérték, hogy segítsünk: különösen a gyermekeket érintő szegénységre tekintettel meg kell találnunk a Jelenlét komplex beavatkozásrendszerével a kilábalás útját, s végső soron az ország termelékenységének javítása érdekében vissza kell vezetnünk az érintett településeken élő embereket és családokat a társadalom szövetébe.

Ahogy a Felzárkózó települések program értékelésért felelős vezetője, Németh Nándor fogalmazott egy interjúban, melyet a Civil Rádió készített vele: „Ez egy folyamatos iteráció, kapcsolatépítés, nagyon-nagyon sok jó szándék. A mi részünkről erős hit, a Jóistenbe vetett hit és az egymásba vetett hit és bizalom. E nélkül nem megy. Nálunk ezek az alapkövek a mai napig működtetik a rendszert.

Mi örülünk, hogy felismerte a kormányzat azt, hogy ez a munka hatásos, hogy tudunk válaszokat adni nagyon nehéz kérdésekre. Hogy tudunk segíteni a társadalmi szereplőknek abban, hogy ez a közeg egy picit oldódjon...”

Felhasznált irodalom

- APRÓ ANNAMÁRIA (2014): Nem lehet élve eltemetődni a telepen, *Index.hu*, 2014. január 2., https://index.hu/belfold/2014/01/02/nem_lehet_elve_eltemetodni_a_telepen/ (letöltve: 2023. 04. 03.).
- BERNÁT ANIKÓ (2014): Leszakadóban: a romák társadalmi helyzete a mai Magyarországon, *Társadalmi Riport*, 13. évfolyam, 2014/1., 246–264., <https://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/b333.pdf> (letöltve: 2023. 04. 03.).
- CSONGOR ANNA – DARVAS ÁGNES – VERCSEG ILONA (2003): *Közösségi és civil tanulmányok. Szakirányú továbbképzési szak létesítési és indítási kérelem*, Budapest, ELTE TáTK, Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszék.
- CSONKÁNÉ UTASI KATALIN – DUSA ÁGNES – FEHÉR ANGÉLA (2011): A város peremén: Györgytelep, *Civil Szemle*, 8. évfolyam, 2011/3., 97–113.
- FEHÉR ANGÉLA – MAROZSÁN CSILLA – PATTERMANN KINGA (szerk.) (2011): *Jelenlét – módszertanmesék a telepi munkáról*, Budapest, Magyar Máltai Szeretetszolgálat.
- KISS DÁVID (2011): *Cigánytelep nyolctól négyig – Dávid naplója*, Budapest, Magyar Máltai Szeretetszolgálat.
- KISS DÁVID – LANTOS SZILÁRD – MAROZSÁN CSILLA – NÉMETH NÁNDOR (2013): „Jelenlét” – a roma integrációt szolgáló fejlesztések megalapozása, szociális munka kirekesztett közösségekben, szegregátumokban, 2013, <http://jelenlet.maltai.hu/wp-content/uploads/2015/05/Jelenl%C3%A9t-tanulm%C3%A1ny.pdf> (letöltve: 2023. 02. 02.).
- LUKÁCSY GYÖRGY (2021): „Rosszul segíteni bűn.” Beszélgetés Vecsei Miklóssal, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat alelnökével, *A Szív*, 107. évfolyam, 2021/12., 18–22.
- MAROZSÁN CSILLA – LANTOS SZILÁRD (2010): A fejlesztéspolitika új ösvénye. Tudósítás egy, a kirekesztett közösségek támogatását célzó programról, *Kapocs*, 9. évfolyam, 2010/4., 32–38.
- MOLNÁR-BÁNFY KATA (2022): Mínusz egyről a kettőre. Vecsei Miklós miniszterelnöki biztossal Tarnabodra látogattunk, *Képmás*, 2022. február 16., <https://kepmas.hu/hu/minusz-egyrol-kettore-vecsei-miklos-miniszterelnoki-biztossal-tarnabodra-latogattunk> (letöltve: 2023. 04. 03.).
- MMSZ (2022): *Kapcsoskönyv. A Jelenlét program építőkövei*, Budapest, Magyar Máltai Szeretetszolgálat.
- NÉMETH NÁNDOR (2023): A Felzárkózó Települések program cél- és keretrendszere, *Kapocs*, 22. évfolyam, 2023/1., 17–26.
- OECD (2018): *A Broken Social Elevator? How to Promote Social Mobility*, Paris, OECD Publishing, <https://www.oecd.org/social/broken-elevator-how-to-promote-social-mobility-9789264301085-en.htm> (letöltve: 2023. 04. 03.).
- VILLANYLAP.HU: <https://www.villanylap.hu/hirek/4037-program-az-aramlopas-visszaszoritasaert> (letöltve: 2023. 02. 02.).

Developing Settlements Program within Presence

ABSTRACT

The paper outlines the work of the Hungarian Charity Service of the Order of Malta in the field of social inclusion, with the main chapters dating from 1991. It defines the approach of the Presence programme and its methodology, which is derived from its history. As an extension of the Presence approach, the Support Programme for Excluded Communities, the Child Benefit Programme and the package of programmes for the development of Tiszabő and Tiszabura are also described. The launching of the Developing Settlements Program, the methodology for the selection of municipalities and the programme's instruments – its specific areas of intervention – are briefly described.

KEYWORDS: presence, social inclusion, settlement, developing settlements

LANTOS SZILÁRD | A piaristáknál érettségizett, majd gépészmérnöki – műszaki tanári diplomát szerzett. Szociális munkás diplomát már sokéves önkéntes és közösségfejlesztő munka után, tízéves józsefvárosi segítőtevékenysége alatt szerzett. A máltai Jelenlét programok vezetője.